

Ștefan Ștefănescu, Claudiu Neagoe
(editori)

vol. VI

CULTURĂ, ISTORIE și SOCIETATE

VI

Cultură, istorie și societate

ISBN 978-606-998-008-8

ARS DOCENDI
UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

Cultură, istorie și societate
vol. 6

BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „ION BARBU”
CÂMPULUNG-MUSCEL
CERCUL DE ISTORIE „GHEORGHE I. BRĂȚIANU”
CÂMPULUNG-MUSCEL

Cultură, istorie și societate

VI

Editori:

Ștefan Ștefănescu și Claudiu Neagoe

Director: **Ioan Crăciun**
Tehnoredactare și corectură: **Claudiu Neagoe**
Coperta: **Claudiu Neagoe**

Editura ARS DOCENDI – Universitatea din București
Editură cu profil academic și cultural, recunoscută de
CONSILIUL NAȚIONAL AL CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE
Șos. Panduri 90-94, sector 5, București
Tel./Fax: +4 021 410 25 75
www.arsdocendi.ro

Descriere CIP a Bibliotecii Naționale a României
Cultură, istorie și societate / ed. Ștefan Ștefănescu,
Claudiu Neagoe, București, Ars Docendi, 2012
vol.

ISBN 978-973-558-658-4

Vol. 6 /2017

Conține bibliografie
ISBN 978-606-998-008-8

I. Ștefănescu, Ștefan (ed.)
II. Neagoe, Claudiu (ed.)

© Ștefan Ștefănescu, Claudiu Neagoe
Tipărit la Editura Ars Docendi

CUPRINS

Istorie medievală și premodernă / 7

Andreea Diaconu, *Perspective istorice asupra științei și medicinei medievale arabe: moștenire aviceniană* / 9

George-Cătălin Diaconu, *Regatele anglo-saxone și Papalitatea (secolele VII-XI)* / 23

Marin Toma, *O istorie culturală a mâinilor și alte gesturi în Evul Mediu occidental* / 39

Ana-Maria Buliche, *Codul războinicilor: între samurai și ronini* / 53

Ștefan Starețu, *Ultimii Brankovici – acțiuni și înrudiri în secolele XV-XVI* / 67

Claudiu Neagoe, *Despre datarea și ctitorii bisericii Sfântul Gheorghe „Olari” din Câmpulung-Muscel* / 83

Dinică Ciobotea, Ileana Cioarec, *Caracterul moșnenesc al satelor comunei Peștișani-Gorj anterior consemnărilor documentare* / 91

Costin Croitoru, Claudiu Neagoe, *Surguciul – simbol al puterii în Evul Mediu românesc. Considerații pe marginea descoperirii de la Șendreni, județul Galați* / 127

Florin Nicolae Ardelean, *Solde, fortificații și armament. Aspecte economice ale organizării militare în principatul autonom al Transilvaniei (1541-1691)* / 163

Dragoș Ungureanu, *Constantin Brâncoveanu - principe și sfânt. O demonstrație a incompatibilității* / 179

Constantin Vadin Mircea, *Din nou despre biblioteca familiei Mavrocordat* / 213

Șarolta Solcan, *Situația demografică din județul Ilfov la 1810* / 253

Ioan Andi Pițigoi, *Câteva aspecte ale circulației monedelor otomane în Țările Române (secolul al XVIII-lea – mijlocul secolului al XIX-lea)* / 305

Istorie modernă și contemporană / 313

Mihaela Rizoica, Ștefan Golescu – *anii formării intelectuale și începutul activității politice* / 315

Iulian Oncescu, *Cunoaștere și descoperire: Spania în viziunea lui Mihail Kogălniceanu (1846-1847)* / 327

Claudiu Călcîi, *Un veac de la răscoala rucărenilor. Arc peste timp* / 355

Sorina Peligrad, *Despre încoronarea de la Alba Iulia (15 octombrie 1922)* / 359

- Florian Bichir, 21 aprilie 1944. Aprilie, luna când vin americanii. *Raidurile americane distrug elita flotei aeronautice române* / 365
- Ștefan Ștefănescu, Ion Barbu (Dan Barbilian) / 373
- Viorel Cristian Militaru, *Despre personalitatea filosofului Constantin Noica în actualitate* / 381
- Vangja Dimitrijeva- Kuzmanoska, Marina Dimitrijeva, *Costumul aromânilor din estul Macedoniei. Conceptul de bază care a ghidat ideea de documentare a costumelor populare ale aromânilor din estul Macedoniei* / 387

Costumul aromânilor din estul Macedoniei. Conceptul de bază care a ghidat ideea de documentare a costumelor populare ale aromânilor din estul Macedoniei

**Vangja Dimitrijeva-Kuzmanoska,
Marina Dimitrijeva,**
Universitatea „Goce Delcev“ Știp, Macedonia

Acestă lucrare este dedicată aromânilor din estul Macedoniei, un popor insuficient cercetat din toată Macedonia, sub aspectul culturii tradiționale și a folclorului. Dintre cei mai cunoscuți autori care au cercetat această tradiție și cultură amintim aici pe G. Weingand¹ și Pericle N. Papahagi², care au mărturisit, în scrierile lor, despre existența acestui popor în Macedonia. Cercetarea pe care am realizat-o în partea de est a țării vine să îmbogățească și să completeze, cu date necunoscute până în prezent, arhiva și istoria aromânilor în general, ea umplând anumite goluri din folclorul curent.

Costumele populare ale aromânilor din estul Macedoniei prezentate aici conțin date de secvență ce pot fi utilizate pentru analize curente și viitoare de către etnologi și sociologi, precum și de către alte categorii de cercetători. Aceste date le vor permite să își formeze o opinie cu privire la prezența aromânilor și a modului de creare a propriilor lor costume în Macedonia de Est.

¹ G. Weingand, *Die Aromunen. Ethnographisch-philologisch-historische Untersuchungen*, Leipzig, 1894.

² Perichle N. Papahagi, *Megleno-Românii, Studiu Etnografico-Filologic*, București, 1902.

Viața aromânilor din regiunea Macedonia de Est, în comparație cu alte regiuni, este una specifică, ea arătând cum tradiția lor nomadă în anumite perioade s-a modificat. Viața nomadă pe care au trăit-o timp de secole a fost înlocuită cu stilul de viață staționar, îmbrățișând agricultura, iar mai târziu acceptând și alte activități, oferindu-le prin ele existența vieții.

Aceste procese complexe de viață au contribuit la apariția unui șir de schimbări care au afectat, în diferite moduri, aspecte din toate sferele vieții de zi cu zi ale aromânilor din Macedonia de Est.

Creația populară tradițională dezvăluie în ce măsură este păstrată structura tradițională în crearea costumului popular și, prin descoperirea caracteristicilor tradiționale, este exprimată tendința spre crearea acestor costume specifice și adaptarea acestora la spațiul și timpul în care ei înșiși au trăit.

În lucrarea sa, *Aromâni din localitatea Ovce Pole (Câmp de oaie)*³, J. Trifunoski⁴ relevă faptul că aromânii au posedat caracteristici specifice nomazilor. Ei au venit cândva de la Gramos, Albania de Sud, iar în secolul al XVIII-lea au migrat în Macedonia de Est. Se presupune că acest grup de aromâni-nomazi a fost format de patruzeci de familii care au fugit, sub comanda unuia dintre ei, cunoscut sub numele de „Papuci Roșii” (*Papuși Aroșii*), din cauza abuzurilor lui Tepedelen Ali pașa (1741-1822), valiu de Rumelia și pașă de Ioannina (Grecia)⁵.

În orașul Știp din Macedonia și în toate satele din jur locuiau multe familii de aromâni. Unul dintre acestea a fost și satul Sofilari, în care au trăit multe familii de aromâni, el fiind cunoscut ca sat al aromânilor cel puțin până în anii 1948-1950.

³ „Câmp de oaie”; traducere de Vangja Dimitrijeva- Kuzmanoska.

⁴ J. Трифуноски, *Цинцари у Овчепольској котлини, Етнолошки преглед*, I, Београд, 1959.

⁵ În 1804, acesta s-a răsculat împotriva Porții Otomane și a instituit o stăpânire proprie în Albania și Epir; vezi Robert Mantran, „Începuturile «Chestiunii Orientului» (1774-1839)”, în *Istoria Imperiului Otoman*, coord. R. Mantran, București, 2001, p. 366.

Una dintre familiile acestui sat a fost familia Guțanilor. În această lucrare o să prezentăm câteva costume tradiționale care au aparținut lui Vanghea și Vangheli Guțani și pe care le avem și astăzi ca exemple de referință pentru a explica, sub mai multe aspecte, istoria și viața pe care au trăit-o ei în Macedonia de Est⁶.

Costum de femeie tânără

Costum de fetiță

Aceste porturi ale aromânilor sunt din Macedonia de Est și aparțin familiei Guțani din satul Sofilari, aflat în apropiere de orașul Știp, și au fost făcute de Vanghea Sterjova Guțani.

⁶ Vangja Dimitrijeva-Kuzmanoska și Marina Dimitrijeva-Mastev sunt nepoatele lui Vanghea și Vanghel Sterjov Guțani, fiicele lui Kirața. Colecția de haine prezentată, fragmentar, în această lucrare, este o moștenire de la bunici, care a fost lasată de bunica Vanghea, în primul rând fiicelor ei, Kirața și Piha, și, în prezent, nepoatelor Vangja și Marina. Colecția conține aproape 100 de piese de costume și alte piese de textile care sunt facute în familia Guțani.

Costumul de fată tânără este al fiicei ei mai mari, Kirața Sterjova Guțani și costumul de copil a fost al fiicei ei mai mici, Piha Sterjova Guțani.

Costumul de femeie tânără conține o cămașă de pânză de bumbac făcută în casă, o rochie de bumbac care este căptușită, pe toată lungimea, cu încă o foaie de bumbac și este decorată pe toată lungimea cu benzi ornamentale colorate. Peste rochie are o poală de lână, care este lucrată manual, țesută în diferite culori. Pe cap se purta un batic, făcut din pânză de bumbac și ornat cu benzi decorative, iar pe gât purtau o piesă numită „pieptar” (*chieptar*), care ascundea răscroiala cămașii și era făcut din pânză de bumbac de culoare albă, decorată în partea de sus cu mărgelile și, pentru a se lega după gât, avea o bandă de catifea care se închidea cu nasturi.

Pe talie, aromâncele purtau un cordon realizat din lână, găitane, fir metalic, material industrial sau lână prelucrată în gospodărie, dată la piuă, țesută în patru ițe, croită, tăiată, cusută, brodată cu acul, aplicată cu găitane cu motive geometrice, amplasate pe toată suprafața piesei, găitane aplicate. Piesa era

dublată cu material industrial, decorat cu paftale metalice (bronz, argint sau chiar aurite), care se închideau, în față, cu un cârlig.

Costumul de copii, până în vârsta de 5-6 ani, este foarte simplu conținând numai o rochie de bumbac și o poală care este făcută tot din bumbac. După vârsta de 6 ani, copiii purtau costume tradiționale care conțineau toate articolele de îmbrăcăminte: cămașă, haină scurtă (libade, căpăchi) piesa care se îmbracă peste cămașă, din lână țesută în patru ițe, dată la piuă, croită, încheiată cu acul și ornată cu fir metalic. Este vorba de un tip de haină scurtă până în talie, croită dintr-o foaie pentru față, împărțită în două, o foaie pentru spate și alte două foi pentru mâneci. Decorul este geometric realizat prin aplicații succesive de găitane policrome și fireturi la piepți, poale și manșete, iar cromatica: albastru închis, roșu, negru, bleu, galben, auriu, argintiu⁷. Rochia este realizată din lână, țesută în patru ițe, dată la piuă, croită, încheiată, aplicată cu găitane. Șorțul (poală din lână) este realizat din lână, bumbac, dantelă, urzit, bătut, țesut în patru ițe, ales peste fire, tivit, croșetat, împletit, cu aplicații. Această piesă, alcătuită dintr-o foaie se fixează cu baieire în talie. Costumul mai conține o eșarfă care se purta pe cap și o alta, decorativă, care se purta pe umeri.

⁷ Paula Popopiu, *Aromânii, Catalog colecție*, Craiova, 2009, p. 133.

În picioare, aromâncele purtau ciorapi (*pârpodz chindisiț*) din fir de lână, tors, tricotat cu andrele, încheiat și festonat cu acul și ornați cu fir metalic. Cele două piese (pereche) de ciorapi aveau motive geometrice dispuse în vârgi orizontale pe toată lungimea, alternând linii drepte cu puncte și zigzag-uri. În partea superioară se strâng cu un șnur – „cioară”, în gama cromatică: roșu, grenă, roz, albastru, negru, verde, maron.

Costumul tradițional al aromânilor este unul dintre cele mai importante elemente de păstrare a tradiției lor, el fiind oglinda trecutului. Costumele vechi pot inspira în multe feluri noi creații. Fiecare om care își știe suficient de mult propria istorie poate, cu ușurință, adapta în societatea modernă creațiile trecutului.

Acest lucru indică faptul că evenimentele din trecut își fac simțită prezența în conștiința contemporană, având ca scop universalitatea unei stări umane, deoarece rădăcinile lor dau posibilitatea de a-și păstra propria identitate prin toate noile creații ce vor contura cadrul unei culturi naționale.

Crearea unor noi modele ce le recunosc pe cele tradiționale reînvie în sine ca sursă de inspirație inepuizabilă a unui popor

a căruia creativitate a dezvoltat o națiune care a dăinuit timp de secole.

Costumul tradițional al aromânilor din Macedonia de Est a constituit o sursă de inspirație pentru crearea de ținute noi, pentru mai multe activități culturale ale aromânilor desfășurate în Macedonia și afara ei, mai cu seamă în România și Serbia, în vederea promovării culturii și tradițiilor armânești.

Costumul de damă prezentat în partea stângă este inspirat din costumul tradițional aromân din Macedonia de Est și a fost realizat în anul 2006, el fiind purtat de Tanja Nikolova din Kumanovo la festivalul de cântec aromân *Fantana di malma* care a avut loc în capitala Skopje.

În afara familiei aromâne, obiceiurile și tradițiile se păstrează și de către multe asociații culturale și artistice, care, prin cântec și costum, țin vie această cultură, având un rol important în perpetuarea ei.

Activitatea și angajarea femeilor în producția de îmbrăcăminte tradițională din trecut până astăzi, la nivel industrial, a provocat schimbări în statul economic și social al femeii, în raportul femeie-bărbat și în multe altele. Cu toate acestea, influența vechii culturi în familie continuă să apară într-o serie de aspecte ale vieții de familie.

Putem concluziona, așadar, prin a spune că elementele de matrice, deși unele au suferit anumite modificări, sunt salvate până în prezent și se pot folosi în diferite ocazii ca și costume

originale care definesc cultura aromânilor din Macedonia de Est și nu numai. Ele se pot folosi ca inspirație la crearea de noi colecții pentru diverse evenimente.

Suntem încântate să observăm că prin cercetările noastre am constatat că tradiția populară a aromânilor, nu numai în Macedonia, dar de asemenea în Grecia, Albania și România – este în viață cu toate elementele sale definitorii.